

MEZI ŘÁDKY VOJENSKÉ STRATEGIE ČESKÉ REPUBLIKY

Ing. Milan KUBEŠA, CSc.

Anotace:

Zamyšlení autora nad nově vydanou verzí Vojenské strategie České republiky. Kriticky pohlíží na některé kapitoly dokumentu a předkládá alternativní řešení. Nabádá k šetrné transformaci ozbrojených sil na základě vědecky podložených zásad jejich použití, zvláště při realizaci úkolů silami pod národním velením.

***

V dubnu 2002 vláda svým usnesením schválila další verzi **Vojenské strategie České republiky** – vojensko-politický dokument pro výstavbu a použití ozbrojených sil České republiky (ČR). Oproti minulé verzi nabyl dokument významných změn. Zvláště principy nové Strategické koncepce NATO a závěry z první fáze přípravného období reformy ozbrojených sil ČR ovlivnily jeho obsahovou stránku. Je logické, že i teroristický útok na americká města v minulém roce byl důležitým aspektem pro objektivizaci principů a zásad, podle kterých by měly být řešeny otázky spojené s obranou státu a použitím armády v prvním desetiletí 21. století. Ve stejný den vzala vláda na vědomí **Koncepci výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky**, čímž byla završena druhá fáze přípravného období reformy ozbrojených sil České republiky.

Při studiu prvního výše uvedeného vojenskopolitického dokumentu jsem si poznamenal některé skutečnosti, se kterými bych se chtěl s Vámi podělit. Jde o úvahy, které na straně jedné potvrzují mnohá strategická řešení, ale z jiného úhlu pohledu, na straně druhé nabízejí alternativu. Dotknou se některých kapitol a budu používat čísla jednotlivých článků.

Smysl ozbrojených sil a kontury jejich úkolů

Kapitola B Vojenské strategie České republiky hodnotí bezpečnostní situaci, ve které se ČR nachází nebo ve které se může nacházet v kontextu použití vlastních ozbrojených sil. Článek 10 charakterizuje životní a strategické zájmy ČR, což se někomu (jako i mně) může jevit jako uměle a násilně vytvořená kategorizace, jelikož obsahová stránka

obou spolu úzce souvisí, prolíná se a jednotlivá opatření lze zařadit kamkoliv. Např. zvyšování obranyschopnosti ČR lze zařadit do životních zájmů a naopak zajištění existence, suverenity a územní celistvosti do zájmů strategických. Chápu, že se zde vychází z kategorizace uvedené v Bezpečnostní strategii České republiky a autoři toto dělení chtěli zachovat. Mohli se mu však i vyhnout.

Článek 11 se zabývá možnými dopady bezpečnostních hrozeb a rizik na ČR, nebo-li se nám snaží odpovědět na otázku „co všechno nás ohrožuje“? Z prvních dvou odstavců vyplývá, že nám válka v dohledné době nehrozí a tudíž nemusíme mít celou armádu v „pohotovostním režimu“, ale jen její **část**, která bude plnit úkoly „mírnější“ povahy, resp. povahy **nebojové**. Hovoří také o tom, že zpravodajská služba (NATO i vlastní) bude muset případnou hrozbu odhalit s takovým předstihem, aby plně rozvinutá a připravená Armáda České Republiky (AČR) byla schopna plnit i ty nejnáročnější úkoly obrany území ČR a ostatních společenství v NATO, dokonce i v podmínkách použití zbraní hromadného ničení. Zbývající odstavce se týkají ostatních bezpečnostních hrozeb a rizik s negativním dopadem na ČR, a která lze zahrnout do pojmu „hrozby a rizika nebojového charakteru“¹. Chtěl bych zde podotknout, že je třeba tuto kategorizaci hrozeb a rizik brát s rezervou a především v kontextu článku 5 Severoatlantické, resp. Washingtonské smlouvy (WS). Jde o hrozby a rizika, při nichž může AČR většinou použít v míru existující síly. Z toho jasně vyplývá, že „mírová armáda“ musí být připravena na daleko širší škálu úkolů v porovnání s „doplňujícím dodatkem“ válečné AČR. Avšak i toto tvrzení je relativní, jelikož i povolání zálohy budou plnit úkoly různorodé (bojové i nebojové) povahy a musí se na tyto úkoly v míru připravovat.

Celá kapitola B má být východiskem a zdůvodněním existence ozbrojených sil a jejich možného použití v krizových situacích. Jestliže pominu, podle mého názoru, velmi nízkou přehlednost reálných, resp. aktuálních hrozeb a rizik pro ČR, jasně deklaruje, že:

- armádu naše republika mít **musí**, v míru naplněnou na takové počty, které zajistí kvalitní plnění úkolů nesouvisejících přímo s úkoly podle článku 5 WS;
- zpravodajské služby, systém přípravy záloh a systém mobilizace musí být na vysoké úrovni **připravenosti** pro případné plnění úkolů podle článku 5 WS. Systém mobilizace musí být tak pružný, aby byly zajištěny úkoly v situacích, kdy mírová armáda bude muset své počty zvýšit podle požadavku ústředních orgánů státu a ještě nepůjde o úkoly plně bojové. Z tohoto důvodu se nemohou v systému přípravy záloh opomíjet i úkoly povahy nebojové;
- **profesionální** mírová armáda je rozumným řešením ke zvládnutí **různorodých** úkolů v míru (při plnění úkolů mimo čl. 5) a za války (podle článku 5 WS).

Staré úkoly zůstávají a přibývají nové

V kapitole C je popsána činnost ozbrojených sil ČR v různých krizových situacích vzniklých na vlastním území, na území členských států NATO nebo na území jiném. Článek 15 a 16 se týká obrany, resp. vojenské obrany podle článku 5 WS. V chápání

těchto tezí panuje ve vojenské veřejnosti mnoho různorodých názorů. Jedni říkají, že se budeme bránit ze začátku sami a NATO nám později může poskytnout pomoc, jiní tvrdí, že by již od začátku bylo v režii NATO řešení obrany, nejen území ČR, ale kteréhokoliv členského státu. Přikláním se jednoznačně k názoru druhému. Od jara 1999 nejsme sami na to, abychom se ubránili potenciálnímu agresorovi. Pokud ano, nemá naše členství v NATO význam. Obrana ČR a každého jiného členského státu nebo skupiny států je jednoznačně alianční, resp. kolektivní za podílu všech vyzvaných členů a jejich armád.

Články 16 až 20 řeší situace, které jsou mimo rámec čl. 5 WS. Článek 16 se týká národních úkolů, vyplývajících především ze zákona č. 219/1999 Sb. o ozbrojených silách České republiky. Je zde použito, podle mého názoru, neadekvátního pojmu „asistenční operace“. Správně by mělo být použito pojmu „mezirezortní operace“, jelikož pro danou situaci vyčleňují síly různé rezorty státu (ministerstvo obrany, vnitra, financí, zdravotnictví, dopravy a spojů atd.). Pojem „asistenční operace“ sice označuje skutečnost, že AČR asistuje v něčí prospěch, ale operace je svým charakterem společná pro všechny rezortní síly a má jedno centrum velení, resp. řízení.

Články 17 až 20 pojednávají o možném podílu našich ozbrojených sil mimo území státu a zpravidla v rámci koaličního (tedy nejen s armádami členských států) uskupení sil. Pod patronací NATO, EU, OSN či OBSE se ČR hlásí k aktivní účasti na **operacích ke zvládnutí krizí**, které jsou svým charakterem bojovými operacemi nebo k aktivní účasti na operacích nebojových, přičemž je použito pojmů – humanitární nebo záchranná operace.

Závěr kapitoly dokumentu pod nadpisem „Politicko-vojenské ambice“ objasňuje účast sil v jednotlivých úkolech. Polemická je, podle mého názoru, teze uvedená v článku 23... „Česká republika vyčleňuje v *principu* všechny síly a prostředky Armády České republiky pod velení a řízení NATO pro potřeby kolektivní obrany.“ I když je slovo „v principu“ psáno kurzívou, cítím v této větě pozůstatek z dob Varšavské smlouvy. Nikdy nemůže být celá AČR pod velením a řízením NATO. Vždy půjde o **vyčleněné síly** a zbytek AČR bude nadále pod národním velením, které sice bude činnost národních ozbrojených sil řídit v rámci jednotného záměru velení NATO, ale hovořit o klasickém vztahu podřízenosti nelze v žádném případě. Celý rozhodovací proces a uplatňování společné vůle porazit agresora je založena na vzájemných dohodách. Poněkud předčasně se mi jeví uvádění počtů vyčleňovaných sil do bojových a nebojových operací, které nespádají pod článek 5, jelikož jsem toho názoru, že by počty měly vycházet z předpokládaného složení a struktury AČR a především z ekonomických možností.

Článek 43 je věnován systému řízení. Hovoří se zde o zjednodušení systému řízení oproti systému stávajícímu. Osobně však věc posuzuji tak, že k žádnému zjednodušení nedochází, jelikož místo operačních stupňů velení jsou vytvářeny (v podstatě přejmenováním) operačně-taktické stupně velení a to ve shodném počtu. Dosavadní existence jak Velitelství pozemních sil (VPozS), tak velitelství divize byla anomálií a nelze ji brát tak, že zrušením VPozS se zjednodušil systém řízení. Tvrzení, že ...“Ke zlepšení koordinace velení, řízení a podpory jednotek v operačním nasazení bude na

Generálním štábu AČR vytvořen prvek operačního velení (Společné operační centrum)“ je také dosti polemické. Uvedená věta jakoby avizovala, že Generální štáb AČR vojskům pod národním velením nevelí a že jim snad velí někdo jiný. Samozřejmě jim musí velet a nemůže tuto odpovědnost přenášet na nějaký jiný orgán.

Kapitola C podává filozofii účasti AČR v široké škále úkolů v rámci krizových situací. Jednoznačně pokládá za rozhodující plnění úkolu podle čl. 5 WS. Další úkoly jsou sice aktuální, ale jsou doplňkem tohoto hlavního úkolu. Prvek individuální obrany je nahrazen prvkem kolektivní (alianční obrany), podle mého názoru **nesměle**. Pokud bychom připouštěli skutečnost, že se za určitých okolností musíme bránit samostatně, pak máme k řešení obrovský úkol: vytvořit teorii obranné operace AČR (jako v devadesátých letech minulého století), uzpůsobit k tomu veškerá opatření operační přípravy státního území, přípravy vojsk a celého velitelského sboru. Skutečnosti tomu však nenasvědčují.

Uvedu ještě jednu myšlenku, vztahující se ke kapitole C. Severoatlantická smlouva vznikla v roce 1949 mimo jiné s cílem kolektivně bránit území členských států před nebezpečím z vnějšku. Tehdy se s určitostí uvažovalo tak, že bojové operace budou probíhat na vlastním i nepřátelském území. Tomu nasvědčovala i struktura míst velení, dislokace vojsk atd. Dnes se však nepředpokládá, že by se bojovalo na území států NATO, ale mimo ně, resp. na území agresora (viz. zmínka v čl. 31 [1]). Operace ke zvládnutí krizí pod velením NATO (v případě, že by se jednalo o potenciálního agresora, nebo by hrozilo rozšíření konfliktu a přenesení na území některého ze členských států) by bylo možné za takovouto operaci považovat. Za určitých podmínek by se krizová situace mohla vyvinout tak, že by zasazená vojska v prvopočátku vedla bojovou operaci mimo čl. 5 a přešla by k vedení bojové operace podle čl. 5 WS. V současnosti vedená protiteroristická operace v Afganistanu je v podstatě také bojovou operací podle čl. 5 WS, která se vede mimo území členských států NATO.

Více pilířů – pevnější stavba

Kapitola D se zabývá strategií vojenské obrany a zásadami výstavby ozbrojených sil. V několika bodech by mohla předcházet kapitole C, jelikož se vrací k možným úkolům. Odráží se od teorie tří pilířů a rozvádí význam preventivních a reaktivních opatření. Obsahová stránka pilířů vychází ze základního úkolu, kterým je účast ČR a její armády v systému kolektivní obrany podle čl. 5 (již otevřeně hovořící o tom, že obranu ČR je třeba zajišťovat mimo její území – viz. čl. 33, druhý odstavec) a zároveň vytváří podmínky k plnění úkolů **ostatních** (v rámci zasazení sil v bojových i nebojových operacích mimo čl. 5). V tomto smyslu se mi jeví, že název kapitoly správně nevystihuje její obsah (tedy nepojednává pouze o vojenské obraně, ale řeší strategii použití ozbrojených sil v celé množině rozličných krizí).

První pilíř zdůvodňuje nutnost budování **mobilních, resp. expedičních sil** AČR, které by byly schopny plnit úkoly **mimo území** ČR (tedy i v operacích podle čl. 5 WS). Variabilita složení těchto sil je zdokonalena a rozšířena možností uplatnění principu odstupňované pohotovosti sil k nasazení.

Druhý pilíř zdůvodňuje existenci kvalitních vzdušných sil a všech pozemních zabezpečovacích prvků pro jejich fungování. Podle mého názoru však nejde jen o ochranu a obranu vzdušného prostoru, ale i o **obranu a ochranu území pod tímto vzdušným prostorem**. Nejde jen o obranu a ochranu důležitých objektů pro obranu státu, ale i dalších objektů, jejichž vyřazení z provozu může zásadním způsobem ovlivnit hospodářský a společenský život ve státě. Jde i o možnou obranu a ochranu (uzávěry) úseků státních hranic, o vyhledávání a boj se skrytě bojujícími silami protivníka apod. **Tato opatření se však mohou plnit v rámci preventivních opatření nebo i vedení operací mimo čl. 5 WS**. I dnes vedená protiteroristická operace daleko od našeho území vyvolala nutnost plnit některá obranná a ochranná opatření na teritoriu. Podle mého názoru nehrozí v těchto krizových situacích nebezpečí jen ze vzduchu, ale i ze země. Proto jednostranné prosazování vzdušných sil na úkor sil, které mají eliminovat pozemního protivníka na teritoriu je, podle mého mínění, nedostatečně prozíravé.

Třetí pilíř, podle mého názoru, nelogicky sdružuje dvě funkčně odlišné oblasti úkolů. Podpora spojenců na vlastním území (Host Nation Support – HNS), přičemž se nemusí jednat jen o „...alianční síly posílení...“ (viz čl. 33, čtvrtý odstavec) a mobilizace ozbrojených sil jsou činnosti, které spolu nemusí vůbec souviset. Zmíněná doprovodná bezpečnostní opatření na teritoriu by mohla být spíše součástí druhého (mnou modifikovaného) pilíře. Kdo by měl být nositelem tohoto úkolu? Podle mého názoru – síly územní obrany.

Z kapitoly D mi vyplývá, že by mohly být definovány místo tří minimálně čtyři pilíře strategie použití ozbrojených sil (ne tedy vojenské obrany):

- první – schopnost vyčleňovat rozmanité moduly pozemních a vzdušných sil ve prospěch společných operací;
- druhý – schopnost bránit a chránit **teritorium státu** a vlastní vzdušný prostor v rámci integrované protivzdušné obrany NATO;
- třetí – schopnost pružně mobilizovat kvalitně připravené zálohy podle aktuálních potřeb a
- čtvrtý – schopnost plnit na vlastním teritoriu úkoly hostitelské země ve prospěch spojenců.

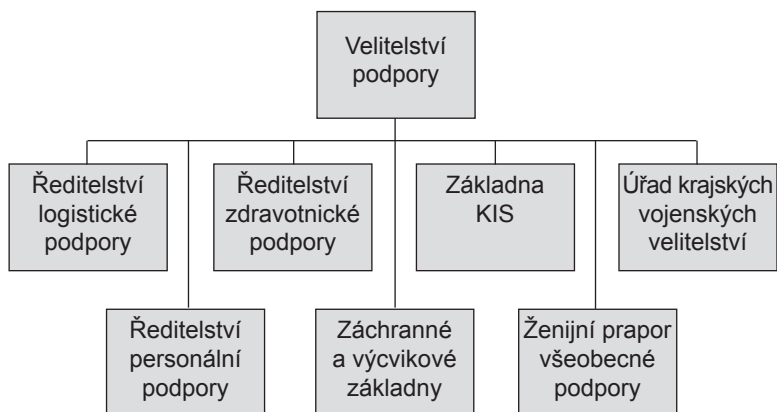
Není potřebné jmenované pilíře ztotožňovat s předpokládanými složkami nové struktury AČR. Důležité je, že tyto položené základy umožňují fungování celého systému strategie použití ozbrojených sil **v celém spektru možného zasazení**.

Od úkolů k aktérům jejich plnění

Kapitola E deklaruje ve své první podkapitole obranné prostředky a základní operační úkoly. Jsou zde v základních rysech uvedeny i organizační struktury základních složek budoucí AČR. Není obvyklé, aby se v takovémto typu dokumentu objevovaly tak konkrétní skutečnosti. Podle mého mínění by měly být nejprve rozpracovány **způsoby plnění úkolů**, zvláště (dnes naprosto podceňovaných) úkolů **v národní odpovědnosti** a teprve poté, na základě výsledků a závěrů vědeckých studií by se měly navrhnout a

postupně vytvářet struktury „válečných“ a posléze „mírových“ ozbrojených sil **šetrnou transformací ze stávajících struktur**. Podle mých informací je stav rozpracovanosti způsobů použití ozbrojených sil nedokončený, pro plnění úkolů v národní odpovědnosti se bez patřičného výzkumu přímo „improvizuje“ při prováděných štábních cvičeních a nácvičích.

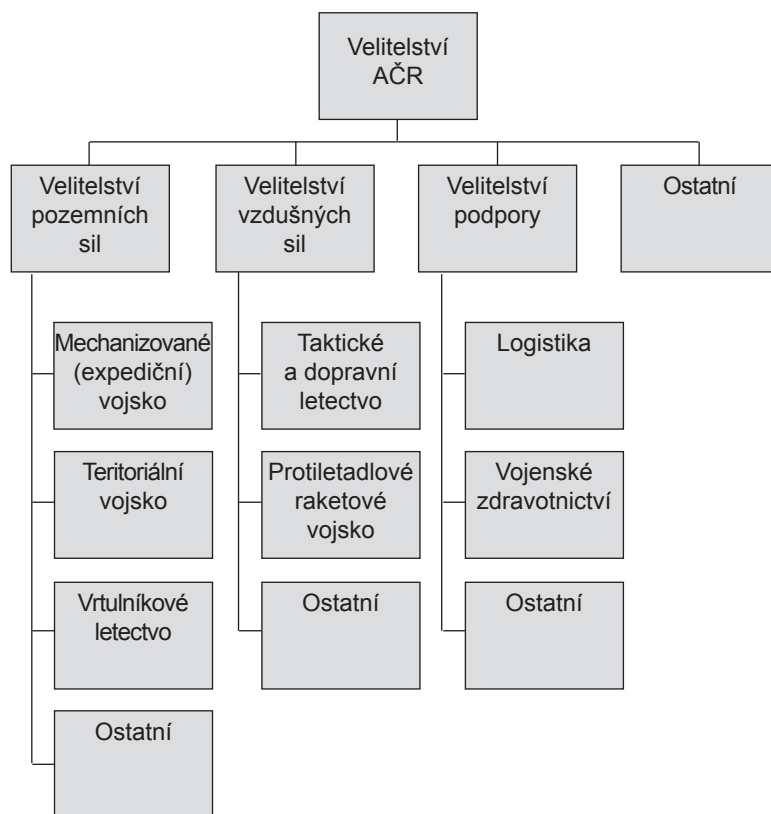
Nově jsou definovány **podpůrné síly** a jejich široce pojaté operační úkoly. V porovnání se současným stavem jde o takřka *revoluční* řešení.

Obr. 1

Stručně shrnuto, jde o sloučení současných kompetencí a úkolů Velitelství sil územní obrany, Velitelství logistiky, Velitelství vojenského zdravotnictví a navíc, pro mne naprosto překvapivé – oblast personalistiky. Konkrétně se má jednat o složení podle následujícího obrázku č.1 (převzato z textu [2]). Ochrana a obrana strategicky důležitých objektů, asistenční činnost v mírových, záchranných a humanitárních operacích, logistická, zdravotnická a personální podpora a konečně plnění úkolů HNS – jsou tak složité úkoly, že se předpokládá vytvoření jednotlivých ředitelství, které, podle mého mínění, budou jakoby dalšími stupni velení. Více než polovina úkolů nemá charakter podpůrných, ale „akčních“ úkolů, které si podporu žádají. Jde o organické sjednocení funkčně odlišných prvků. Z hlediska řízení a velení by mohlo dojít k „zauzlování“ horizontálních a vertikálních vazeb na Velitelství podpory a z tohoto hlediska i ke snížení efektivity zasazených sil AČR v dané bojové, či nebojové operaci.

Alternativou by molo být zjednodušené řešení (viz obr.2), jehož podstatou je snížení počtu stupňů velení a funkční sladění součástí a jejich předpokládaných činností v rozličných bojových a nebojových operacích. Podrobnější organizační struktura by měla „kopírovat“ požadavky, které by vycházely ze závěrů vědeckých studií zaměřených na aktuální otázky vojenskému umění.

Obr.2

Závěr

Tvorba nové verze Vojenské strategie České republiky probíhala v rámci procesu celkové strategické revize obrany a souběžně s přípravnou fází reformy ozbrojených sil. V mnohých ustanoveních dubluje dokumenty reformy a obsahuje nepřiměřené prohlášení, které svou různorodou a nevyváženou rozlišovací úrovní snižují její vojensko-politický význam.

Poznámka

¹ V textu dokumentu se používají pojmy „bezpečnostní rizika nevojenského charakteru“ – viz. čl. 11, „krizové situace vojenského charakteru“ a „krizové situace nevojenského charakteru“ – viz názvy podkapitol v kapitole C atd. Kriteřiem kategorizace je skutečnost, zda se předpokládá nebo již vede bojová nebo nebojová činnost. Podle mne je vystižnějši používat přívlastku „bojový“ nebo „nebojový“, jelikož aktéry dnešních krizových situací vojenského charakteru nemusí být pouze vojáci. Zasazení vojenských sil ve formě bojové či nebojové operace by pak korespondovalo s charakterem krizové situace.

Literatura

- [1] Vojenská strategie České republiky (duben 2002), <http://www.army.cz/mo/vojstrat.doc>
- [2] Koncepce výstavby profesionální Armády České republiky a mobilizace ozbrojených sil České republiky (duben 2002), <http://www.army.cz/reforma/reforma/docs2/koncepce.htm>